

Robert Hagström
robert.hagstrom@vargarda.se

Strategi för folkhälsöarbetet i Vårgårda kommun 2018-2022

Beslutat av: Kommunfullmäktige

Beslutsdatum: 2018-05-14

Dokumentägare: Folkhälsöstrateg

Dokumentet gäller för: Vårgårda kommun

Dokumentet gäller till och med: 2022-12-31

Diarienummer: 2018-000193

Bakgrund

Arbetet med att förbättra hälsan hos de som bor i kommunen är inget nytt, det är en av kommunens huvuduppgifter. Det organiserade folkhälsoarbetet startade 1998 i Vårgårda kommun. Då fanns det en så kallad folkhälsosekreterare anställd av landstinget. 1999 började kommunen arbeta efter Folkhälsopolitiska programmet, som antogs året innan. År 2000 blev folkhälsosekreteraren en kommunaltjänst (titeln blev istället folkhälsosamordnare). Idag drivs arbetet, tillsammans med en rad olika samarbetsparter, av en folkhälsostrateg.

Hälsa, folkhälsa och folkhälsoarbete

Någon gemensam definition för hälsa finns inte. Mest känd är den av Världshälsoorganisationen (WHO): "ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, inte endast frånvaro av sjukdom och funktionsnedsättning".

"Med hälsa avses här ett adekvat förhållande mellan individens mål eller intentioner och kapacitet, som gör det möjligt för individen att eftersträva och uppnå de mål som han uppställt, att förverkliga sina intentioner."¹

Att ha god hälsa är inte detsamma som att vara frisk eller fri från funktionshinder/sjukdom, utan handlar i större utsträckning om att känna livsglädje, ha framtidstro, ha förmåga att hantera vardagens krav, ha en meningsfull sysselsättning, känna sig trygg och ha bra relationer till medmänniskor.

Folkhälsa är ett uttryck för hälsotillstånd i ett land eller i delar av en befolkning, som tar hänsyn till såväl nivå som fördelning av hälsan. En god folkhälsa handlar inte bara om att hälsan bör vara så bra som möjligt, den bör också vara så jämnt fördelad som möjligt. Hälsa är en resurs för individen, medan folkhälsa är ett välfärds mål för samhället.

Folkhälsoarbetet innebär ett systematiskt och målinriktat hälsofrämjande och förebyggande arbete, för att nå en god och jämlik hälsa för hela befolkningen. Det kan bedrivas på individuell-, grupp- och samhällsnivå. Folkhälsoarbete bör utgå från ett helhetsperspektiv och skapa stödjande miljöer, där delaktighet råder för att stärka individers egenkraft men även den kollektiva kraft som kan födas utifrån gemensamma behov och intressen.

Det övergripande nationella folkhälsomålet

Det övergripande nationella folkhälsomålet är att "skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen". Till målet kopplas elva målområden som grundar sig på hälsans

---

¹ L. Nordenfelt

bestämningsfaktorer². Det är särskilt angeläget att folkhälsan förbättras för de grupper i befolkningen som är mest utsatta för ohälsa.

Hösten 2014 framhölls det i regeringsförklaringen att "att de påverkbara hälsoklyftorna ska slutas inom en generation". Juni 2015 tillsattes en kommission för jämlik hälsa, med uppdrag att ta fram förslag som kan bidra till att hälsoklyftorna i samhället minska. 2017 presenterade kommissionen sitt slutbetänkande. I slutbetänkandet lyftes bland annat att det långsiktiga och tålmodigt folkhälsoarbetet är avgörande för att skillnaderna i hälsa ska minska.

I september 2015 antog FN:s generalförsamling en 15-årig resolution med inriktning mot långsiktigt hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling kopplat till fattigdomsbekämpning. Agenda 2030 för hållbar utveckling består av 17 globala mål och 169 delmål inom en rad olika områden. Flera av målen har direkt eller indirekt koppling till att minska ohälsan och hälsoklyftorna.

Strategi för hälsa

Sveriges kommuner och landsting (SKL) har tagit fram en strategi för hälsa som sträcker sig till 2022³. Strategin har tre övergripande målområden: En god och Jämlik hälsa, God livskvalité och Hållbart och uthålligt. Till varje målområde finns det ett antal mål uppsatta. Data till varje mål finns att finna i Kommun- och landstingsdatabasen (Kolada). Strategin har tagits fram i samverkan med SKL:s medlemmar.

Västra Götalandsregionens utgångspunkter och mål

Ansvaret för folkhälsoarbetet i Västra götalandregionen delas mellan folkhälsokommittén och Västra Götalandsregionens fem hälso- och sjukvårdsnämnder. God folkhälsa betyder att så många som möjligt har en bra fysisk och psykisk hälsa och att olika grupper i samhället har en jämlikt fördelad hälsa. Särskilt viktiga mål för folkhälsan är att den psykiska ohälsan ska minska och att bryta utanförskap och segregation och stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv. Skillnaderna i livsvillkor och hälsa ska också minska. Hälso- och sjukvårdsnämndens uppdrag är att företräda befolkningen och att verka för en god hälsa och vård på lika villkor. Södra hälso- och sjukvårdsnämnden fokuserar på barn och unga med särskilt fokus på psykisk ohälsa och sjukdom, mest sjuka äldre samt personer med funktionsnedsättning.

---

²<https://skl.se/halsasjukvard/folkhalsa/sklarbetemedfolkhalsa/centralabegreppinomfolkhalsa.8857.html>

³ <https://skl.se/halsasjukvard/strategiforhalsa.9515.html>

Tidigare dokument

Denna strategi ersätter tidigare ”Strategisk plan för folkhälsoarbetet i Vårgårda kommun 2014-2017”.

Organisation och ansvar

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för folkhälsoarbetet och förvaltningen har verksamhetsansvaret. Förvaltningen har Folkhälsostrategen till sin hjälp att förankra och utveckla kommunens folkhälsoarbete.

Folkhälsostrategen är placerad under Kultur och fritid.

Vårgårda Kommuns vision

Hösten 2015 antog kommunfullmäktige i Vårgårda kommun vision ”Den goda kommunen med 13 000 invånare 2027”. I visionen finns det fyra prioriterade områden: skola, boende, miljö och näringsliv. Kommunens vision ska engagera, inspirera och inkludera.

Övergripande mål för Folkhälsoarbetet i Vårgårda kommun

Det övergripande målet med folkhälsoarbetet är att skapa bästa förutsättningar för en god hälsa för Vårgårdas hela befolkning för att därigenom nå visionen om ”Den goda kommunen med 13 000 invånare 2027”.

Prioriterade målområden

Folkhälsa är ett brett arbetsområde. För att få genomslagskraft i det främjande och förebyggande arbetet krävs en prioritering av vilka områden som är mest aktuella för Vårgårda kommun. Prioriteringen underlättar även en systematisk uppföljning av kostnader och effekter.

Barns och ungas uppväxtvillkor

Förutsättningarna för en god hälsa grundläggs i de tidiga åren. Familj, skola och fritid ger olika typer av förutsättningar som påverkar den direkta hälsan men också livsstilsval inför framtiden. Den sociala miljö som barn växer upp i är en stark bestämningsfaktor. Livsstilsvanor som rökning, alkohol och fysisk aktivitet är tydligt kopplade till den sociala miljön. Skola och förskola med ett tydligt hälsofrämjande arbete, stöttning och stärkande av föräldraskapet samt stimulerande och sunda fritidsvanor är viktiga områden för det kommunala hälsofrämjande arbetet för barn och ungdomar.

Mål

att alla barn och ungdomar i Vårgårda kommun har en trygg och god uppväxt som lägger grunden för en god fysisk, psykisk och social hälsa

Indikatorer

- Andelen elever i åk 9 som är behöriga till gymnasiet (Kolada)⁴
- Andelen barn och unga som lever i ekonomiskt utsatta hushåll (Kolada)
- Andelen elever i åk 5 som känner sig trygga i skolan (Kolada)
- Andelen barn som utsätts för tobaksrök i hemmet (Kolada)

Alkohol, narkotika, doping och tobak

Tobak och alkohol medför stora folkhälsoproblem men även problem för den enskilda individen. Tobak är fortfarande den riskfaktor som bidrar mest till ohälsa och skador.

Alkoholkonsumtionen har minskat något de senaste åren. Den största minskningen står våra ungdomar för. Enligt den nationella drogvanundersökningen som är genomförd av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning är alkoholkonsumtionen i årskurs 9 den lägst uppmätta sedan starten 1971.

Narkotikamissbruket är i jämförelse med alkohol och tobak ett mindre folkhälsoproblem. Det är dock en betydande dödsorsak bland socialt utsatta grupper och det drabbar ofta relativt unga människor.

Anledningen till man använder dopingmedel varierar. Den vanligaste avsikten är att bygga muskler snabbt. Andra orsaker kan vara att öka den idrottsliga prestationen, längtan efter snabba resultat, osäkerhet med mera. Men priset är högt. Många dopingsmissbrukare drabbas av fysisk och psykisk ohälsa, och vissa av för tidig död. Doping är också kopplat till våld och kriminalitet samt till andra former av missbruk. Den typiska dopinganvändaren är en muskelbyggande man i åldern 18-34 år.

Mål

att minska bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och doping

Indikatorer

- Andelen ungdomar som aldrig har druckit alkohol (DVU5)
- Andel ungdomar som aldrig har rökt (DVU)
- Andelen ungdomar som aldrig har använt narkotika (DVU)

---

⁴ Kommun- och landstingsdatabasen (Kolada),
https://www.kolada.se/?_p=jamforelse&unit_id=16682&tab_id=95271

⁵ Lokal drogvanundersökning

- Andelen ungdomar vars föräldrar köper ut alkohol (DVU)
- Riskfyllda alkoholvanor bland vuxna (HPLV6)
- Dagligrökare bland vuxna (HPLV)

Hälsofrämjande livsstil

Betydelsen av fysisk aktivitet för att stärka hälsan och förebygga sjukdomar har uppmärksamats under de senaste åren. Fysisk aktivitet påverkar oss positivt, både fysiskt, psykiskt och socialt. För att öka den fysiska aktiviteten behövs stödjande miljöer och ett aktivt arbete inom skolan och arbetslivet, på fritiden och i hemmet genomföras.

Goda matvanor och säkra livsmedel har en avgörande betydelse för hälsan. Att öka kunskapen och stödja valet av sunda matvanor är en mycket angelägen fråga särskilt när det gäller barn och ungdomar. Ett växande problem är övervikt och fetma. Ett stort antal sjukdomar är kopplade till övervikt och fetma som i sin tur leder till stort lidande för individen och stora kostnader för samhället.

Mål

att invånarna har goda kunskaper om sambandet mellan kost, fysiskaktivitet och hälsa och erbjuds stödjande miljöer för hälsosamma val

Indikatorer

- Andelen kariesfria 3-åringar (Kolada)
- Simkunnighet i årskurs 6 (lokala siffror)
- Andelen med stillasittande fritid (Kolada)
- Andelen med dåliga kostvanor (Kolada)
- Andelen med god hälsa i åldrarna 16-84 år (Kolada)

Delaktighet och inflytande

Människors makt och möjligheter att påverka sin omvärld har sannolikt en avgörande betydelse för deras hälsa. Att öka alla människors delaktighet i samhällslivet är ett av de viktigaste nationella folkhälsomålen. Särskilt bör barns- och ungdomars möjligheter att utöva inflytande och delaktighet prioriteras.

Mål

att stärka invånarnas möjlighet och vilja till delaktighet och inflytande

Indikatorer

- Valdeltagande (Valmyndigheten)⁷
- Andelen förstagångsväljare (Valmyndigheten)

---

⁶ Hälsa på lika villkor enkät av Folkhälsomyndigheten

⁷ www.val.se

- Andelen elever i åk 8 som uppger att lärarna i min skola tar hänsyn till elevernas åsikter (Kolada)

Säkerhet och trygghet

Den faktiska tryggheten och hur den upplevs är viktig för trivsel och relationer i lokalsamhället. Det finns i huvudsak två infallsvinklar till det brottsförebyggande arbetet: situationell och social brottsprevention. Situationell brottsprevention innebär att förändra miljön så att den försvårar brottslighet och ökar trygghet. Social brottsprevention är ett långsiktigt förebyggande arbete som i grunden handlar om att stärka individens band till samhället samt utveckla en förståelse och respekt för de normer och lagar som finns.

Föräldrarna är de främsta brottsförebyggarna genom att ge sina barn normer, värderingar och tydliga gränser för vad som är tillåtet. Skolan fyller en viktig social funktion vid sidan av lärandet. Fritidsgårdar, föreningar och annan fritidsverksamhet är viktigt för barn och ungdomars självkänsla.

Mål

att Vårgårda kommun är och upplevs vara säker och trygg

Indikatorer

- Känner du dig trygg i Vårgårda kommun? (lokal webbenkät)
- Kostnader för skadegörelse och klotter (lokala siffror)
- Antalet anmälda brott (BRÅ)⁸
- Andelen som känner sig otrygga utomhus (HPLV)

Strategi för att nå målen

För att kunna utforma och genomföra ett effektivt folkhälsoarbete krävs att hela Vårgårda kommun aktivt arbetar med befolkningens hälsa. För att nå uppsatta mål krävs det att målen konkretiseras. Detta innebär att det tas fram planer på hur målen ska nås och vem som har utförandeansvaret, genom till exempel kommunens verksamhetsplan, budgetmål och/eller verksamhetsuppföljning. Detta är en långsiktig process som kräver ett förändrat synsätt inom hela kommunen.

Samverkan med externa aktörer är ett måste för att nå en god hälsa bland hela befolkningen. Utan samverkan går det inte att arbeta på ett framgångsrikt sätt med folkhälsa.

Arbetet med att utveckla och förverkliga den strategin för folkhälsoarbetet i Vårgårda kommun ska gå hand i hand med genomförandet och förverkligandet av övriga strategier för Vårgårda samt för att nå kommunens vision om den goda kommunen med 13 000 invånare 2027.

---

⁸ Brottsförebygganderådet

Uppföljning

För att uppnå målet med en god hälsa bland Vårgårda kommuns invånare kommer olika medborgarundersökningar att användas: drogvaneundersökningarna (bland ungdomar), trygghetsundersökning, hälsa på lika villkor, polisens brottsstatistik samt andra mätmetoder som beskriver hälsa. Undersökningarna kommer främst användas för att följa utvecklingen av kommuninvånarnas hälsa och inte som utvärderingsmetod för folkhälsoarbetet. De olika medborgarundersökningarna genomförs inte varje år och inte heller med samma intervall. Detta gör att alla indikatorer inte kan följas upp årligen.

Utvärdering och revidering

Efter avslutad strategiperiod ska en utvärdering göras, genom exempelvis att sammanställa indikatorerna. I utvärderingen ska det också framkomma vad som har gjorts och inte gjorts utifrån uppsatta mål.

Utvärderingen ska utgöra underlag för revidering av strategin och/eller för framtagandet av ny strategi för folkhälsoarbete i Vårgårda kommun.